

DOI:

KULTŪRAS LĪDZDALĪBA MŪSDIENU REALITĒ UN MĀKSLAS VIETA IZGLĪTĪBAS DARBĀ AR STUDENTIEM: PIEREDZE UN PĀRDOMAS

CULTURE IN THE MODERN REALITY AND ART IN EDUCATIONAL WORK WITH STUDENTS: EXPERIENCE AND THOUGHTS

Helga Ingeborga Melnbārde

Latvijas Universitāte

helgamelnbarde@gmail.com

ANOTĀCIJA

21. gadsimta ritms liek pārvērtēt kultūras un mākslas nozīmību garīguma, cilvēības un valstiskuma veidošanā. Izpratne par mākslas norisēm neapšaubāmi ir pamats savas gaumes izkopšanai un argumentēta viedokļa izteikšanai. Ilggadējais pētījums par mākslas vietu izglītībā, kas veikts, gan vadot LU Tautas lietišķo mākslas studiju „Vāpe” (kopš 1975. gada), gan izvēles studiju kursu „Mākslas vieta izglītībā un keramika kā apguves metode” (1997–2010), kā arī kopdarbs ar topošajiem skolotājiem un ERASMUS+ apmaiņas studentiem devis pamatojumu atziņām:

- studentu profesionalizācijai jāiet soli soli ar iekšējo vērtību, jūtu un emocionālās pasaules pilnveidi,
- domāšanas un izglītības kvalitāti nevar uzlabot, „veiksmīgi” maskējoties aiz tehnoloģijas,
- pasniedzējam vienmēr jābūt soli priekšā savam studentam,
- tehniskās prasmes nākotnē jāpakārto vispusīgai kultūrizglītībai.

Raksta mērķis – aktualizēt jautājumu par kultūrizglītības nozīmi jauno speciālistu sagatavošanā, personības attīstībā un sniegt ieskatu vairāku gadu desmitu laikā uzkrātajā pieredzē, kas gūta, atklājot studentiem maksas pasauli.

Atslēgas vārdi: māksla, izglītība, domāšanas kvalitāte, cilvēcīgums, kultūrizglītība

Keywords: art, education, quality of thinking, humanity, cultural education

Kad 2016. gada pavasarī mūsu *Alma Mater* pagodināja Vatikāna valsts sekretārs kardināls Pjetro Parolins, arī es saņēmu ielūgumu apmeklēt viņa lekciju. LU vadība kā dāvanu augstajam viesim bija izvēlējusies vienu no maniem mākslas darbiem – sv. Asīzes Franciskam veltīto apgleznoto porcelāna šķīvi. Pēc kardināla uzstāšanās manās rokās nonāca pāvesta Franciska enciklika „Laudato si” (Esi slavēts!) – vēstījums pasaulei, kas veltīts rūpēm par mūsu kopējām mājām – planētu Zeme – un bija šīs lekcijas temats. Tajā galvenā uzmanība pievērsta ekoloģiskās krīzes cilvēciskajām saknēm, izglītošanai un ekoloģiskajam garīgumam.

Kādu pasauli gribam nodot tiem, kuri dzīvos pēc mums – bērniem, kuri aug? Kāds ir mūsu dzīves mērķis? Enciklikas sadaļā „Tehnokrātiskās paradigmas globalizācija” tiek uzsvērts: „Cilvēce ir dziļi mainījusies, un nemitīgo jaunumu pārbagātība ceļ godā pavisam, kas mūs virza vienā vienīgā virzienā. Kļūst grūti apstāties un atgūt dzīves dziļumu...” (Pāvests Francisks 2016: 71) Viss, kas šobrīd notiek, norāda, ka mums steidzami jāīsteno drosmīga kultūras revolūcija. Aplūkojot dzīves kvalitātes pasliktināšanos un sociālo degradāciju, pāvests Francisks norāda uz mūsu šodienas „degpunktiem”, uzsverot, ka „... jāveltī pūles, lai plašsaziņas līdzekļi cilvēcei kļūtu par jauna kultūras progresa avotu, nevis apdraudētu tās dziļākās bagātības. Patiesā gudrība, kas ir pārdomu, dialoga un savstarpēji bagātinošu tikšanos auglis, nav sasniedzama tikai ar datu uzkrāšanu. Tajā pašā laikā pastāv tendence īstas attiecības ar citiem cilvēkiem, tostarp visas grūtības, kas ar tām saistītas, aizstāt ar saziņu, kura notiek ar interneta starpniecību. .. mums liedz būt tiešā saskarē ar otra cilvēka sāpēm, bailēm, priekiem un viņa personisko pieredzi visā tās sarežģītībā.” (Pāvests Francisks 2016: 30) Vieda atziņa un nenoliedzami skaidra norāde uz cilvēka emocionālās pasaules attīstības apdraudējumu. Izcilais latviešu scenogrāfs, grafiķis, gleznotājs Ilmārs Blumbergs savulaik teicis: „Ceļš uz cilvēci ved caur mākslu.” Mūsdienās šis domugrauds jāuztver kā atgādinājums. Varbūt pat brīdinājums, pirms ļaujam modernās tehnoloģijas invāzijai pilnībā atslēgt no „garīgās barošanas avotiem” mūsdienu skolēnus, studentus, radošo jaunatni. Globalizācijas tendences liek rūpīgāk izvērtēt mūsu attieksmi pret savas dzimtās vietas, novada, valsts un arī Eiropas vērtībām mākslā un kultūrā. Ko nedrīkstam pazaudēt? Kam jāpievērš īpaša uzmanība? Ko saglabāt un kā nodot nākamajām paaudzēm kā ceļamaizi? Kā latviešiem – izcili muzikālai, literāri apdāvinātai tautai, kas pārbagāta tradīcijām, no senatnes pārmantotiem amatiem, – bagātināt Eiropas un pasaules kultūru? Latvijas simt gadu jubileju sagaidot, varam droši apgalvot – mums pieder maza valsts, kas prot sevi parādīt pasaulei kā kultūras lielvalsti. Jau no senču senčiem mums mantojumā nāk jutīga dabas uztvere, īpaša sasaiste ar pīrmelementiem un emocionāla ievirze gan tradicionālās, gan profesionālās mākslas jomās. Priekšplānā izvirzās jautājums – kāpēc studentam, vēl jo vairāk – topošajam skolotājam, nepieciešama izpratne par mākslas norisēm?

Itāļu filozofs, renesanses pētnieks, literatūrzinātnieks un Kalabrijas Universitātes profesors Nučo Ordine savā spožajā darbā „Nelietderīgā lietderīgums” nodaļā „Universitātes – uzņēmumi, studenti – klienti” atgādina kādu svarīgu problēmu: „Būtu absurds apstrīdēt to, ka profesionālā sagatavošana ir viens no skolu un universitāšu mērķiem. Taču vai mācību procesu tiešām drīkst reducēt tikai līdz ārstu, inženieru vai advokātu sagatavošanai? Privilīgēt tikai un vienīgi studentu profesionalizāciju nozīmē izlaist no acīm vispusīgas audzināšanas dimensiju: nevienu amatu nevar veikt apzināti, ja tam vajadzīgās tehniskās prasmes netiek pakārtotas daudz plašākai kultūrizglītībai, kura audzēkņus spētu iedrošināt pašiem neatkarīgi izkopt garu un dot brīvu vaļu savai CURIOSITAS. Būtu ārkārtīgi smaga kļūda tāpatīgot cilvēku tikai un vienīgi ar viņa profesiju: katrā cilvēkā ir kaut kas būtisks, kas sniedzas daudz tālāk par viņa amatu. Bez šīs pedagoģiskās dimensijas, kurai pilnīgi svešs ir jebkāds utilitārisms, būtu ļoti grūti turpināt nākotnē iztēloties atbildīgus pilsoņus, kas spēj mest pie malas savu egoismu un darboties kopīga labuma vārdā, apliecinot solidaritāti, aizstāvēt toleranci, nostiprināt brīvību, sargāt dabu, atbalstīt taisnīgumu.” (Ordine 2017: 83)

Daudzās ASV augstskolās bakalaura programmas studenti pirmajos gados apgūst pa kursam no visdažādākajām jomām neatkarīgi no izvēlētas specialitātes. Tajā skaitā obligāti jāapgūst vismaz viens mākslas vēstures ievadkurss. Tas nozīmē, ka jebkuram bakalaura līmeņa izglītību ieguvušam speciālistam – biologam, medmāsai, IT speciālistam vai fiziķim – ir vismaz minimāls priekšstats par nozīmīgākajiem mākslas sasniegumiem no neolīta līdz mūsdienām. Izpratne par mākslas un arhitektūras norisēm un nozīmīgākajiem mākslas darbiem – tas ir pamats savas gaumes izkopšanai un argumentētu viedokļu izteikšanai. Lai atceramies, kā nu jau aizsaulē aigājušajam kritiķim Normundam Naumanim ļoti sāpēja kultūras nenovērtēšana un klasiskās izglītības izplēnēšana mūsdienās. Vairāk nekā 40 gadu strādājot Latvijas Universitātē (no tiem 25 gadus PPMF), esmu nonākusi pie atziņas – visos laikos gan pedagoģiskajā, gan mākslinieciskajā un estētiskās audzināšanas darbā jaunieši jāuzrunā patiesi, ar atvērtu sirdi un ik reizi jālūko pēc racionāla „emocionāla grauda”. Visa pamatā ir pārdzīvojums, pēc kura atmiņa „iekonservē” vajadzīgo atklāsmi, un tad, var teikt, „āķis ir lūpā”! Ir viela pārdomām, veidojas vēlme izzināt, dialogs, sadarbība, nepieciešamība pētīt, atklāt, iedziļināties. Piekritu norvēģu profesoram Ārnem Nesam, kurš darbā „Dzīves filozofija” ar apskaužamu aizrautību dalās pārdomās, kas ir būtiskais darbā ar studentiem: „Iekšējā izglītība. Ar to es vēlos vairāk uzsvērt to, ka iekšējām vērtībām – jūtām, radošam garam un fantāzijai – mūsu sabiedrībā būtu jāklūst par pašsaprotamu izglītības un mācību procesa daļu.” (Ness, Heukelanos 2001: 160)

Kā radīt aizrautību? Kā piedāvāt mākslu izglītībā? No savas pedagoģiskā darba pieredzes varu minēt studentu atziņas, kuras pētu kopš 1997. gada,

kad izvēles „C” daļā vadīju kursu „Mākslas vieta izglītībā un keramika kā apguves metode”. Kurss gan pastāvēja tikai 13 gadu un krīzes periodā finansiālu apstākļu dēļ tika pārtraukts (varētu jautāt, kāpēc pēc krīzes periodā netika atjaunots, jo studenti to ļoti sāpīgi pārdzīvoja). Ar lepnumu un prieku atceros studentu pieplūdumu, jo grupas bija pārpildītas. Ar lielu aizrautību šo kursu izvēlējās studenti no visām LU fakultātēm – pat topošie mediķi, fiziķi, matemātiķi, teologi, filologi, gan ekonomiku un vadību studējošie u. c. Trīspadsmit gadu laikā tie bija gan vietējie, gan ārzemju intereseanti, kopumā vairāk nekā 1000 studentu. Iepazinām mākslas telpu Rīgas galerijās un muzejos, rakstijām pārdomu esejas gan dekoratīvi lietišķās, gan tēlotājas mākslas jomā, gan par teātra izrādēm, koncertiem un iespaidiem, vērojot interjerus un eksterjerus Rīgas dievnamos. Bet manā vadītajā TLMS „Vāpe” darbnīcā iemēģinājām roku darbā ar vizuāli plastisko materiālu – Latvijas brūno mālu. Tas bija aizraujošs darbs akadēmiskā gada divu semestru laikā, kas ik pavasari rezultējās „Lielajās tējkannu parādēs” zālājā pie LU centrālās ēkas Raiņa bulvārī. Tā studentiem bija fantastiska iespēja izbaudīt pilnu emociju skalu radošās darbības ciklā – no skices līdz gatavam mākslas darbam, līdz keramikas cepli apdedzinātai tējkannai. Bet skatītāji brīvdabas izstādi vērtēja, izteica atzinību, piezīmes, kritiku un apjautājās arī par maksu. Tolaik Rīga jau bija pieradusi pie regulārajām pavasara „Tējkannu parādēm” ziedošo rododendru ielokā un allaž ar ieinteresētību gaidīja šo neparasto notikumu. Kad 2012. gadā rakstiju grāmatu „Vēidosim! Septiņi soļi no māla līdz keramikai”, apkopojot 50 gadu pieredzi keramikas mākslas apgūvē, uzskatei ievietoju arī foto no „tējkannu parādēm”. Kādas bija studentu atziņas? Pasniedzējs jau ar nervu galiem sajūt pozitīvo pacēlumu, ieinteresētību, radošo uzlādējumu. Aptaujās visi norādīja, ka mākslas izpētei, mākslas klātesamībai ir fundamentāla vieta izglītībā. Kā antropoloģijā dēvē roku darba „galveno darbarīku”? Roka ir instruments, kas sekmā cilvēka garīgo izaugsmi. Par mākslas pasaules līdzdalības nepieciešamību jauniešu emocionālās pasaules „atvēršanā” esmu simtprocentīgi pārliecinājies arī, jau vairāk nekā 42 gadus vadot pašas dibināto Tautas keramikas studiju, un nekad neapgalvot, ka „Vāpe” ir studija, kur iemācās sirds izglītību. Lepojamies, ka LU ir vienīgā augstākās izglītības iestāde Latvijā, kura jau tik ilgi nodrošina saviem studentiem ekskluzīvu iespēju iepazīt mākslas pasauli, pētot latviešu tradicionālo mālmākslu, un radoši to pilnveidojot mūsdienīgās variācijās. Ikgadējo izstāžu darbu kolekcijas liecina, ka jau piekto gadu desmitu esam viena no vadošajām keramikas studijām Latvijā. Pieredze rāda – gan rosinoši, gan izglītojoši ir piedāvāt jauniešiem kādu kopīgu tēmu, pēc tam ļaujot katram no vairāk nekā 20 dalībniekiem meklēt un atrast savu risinājumu. Tā 2015. gadā studijas 40 gadu jubilejā „Vāpe” pārsteidza savus skatītājus ar izstādi „Spēle. Spēles” LU bibliotēkā. Ekspozīcijā tika piedāvāti 16 varianti prāta spēlei

„šahs” un māla mūzikas instrumenti: bungas, marimba, udu-udu, zvani, ūdens lakstīgalas, reko-reko u. c.

Pagājušajā vasarā studijas dalībnieki kuplināja Rīgas Tautas lietišķās mākslas studiju izstādi „Saknes” izstāžu namā „Koka Rīga”, bet 2017. gada septembrī vāpiešu darbi atgriezās no Latvijas novadu tautas lietišķās mākslas izstādes Madonā. Sagaidot Latvijas 100. dzimšanas dienu un PPMF 35. jubileju, LU bibliotēkā 2018. gada novembrī mājiniekiem un viesiem dāvinājām neparastu izstādi „Vieta pie galda”, kur vienkop pie piecus metrus gara svētku galda pulcēsies visu studiju audzēkņu darbi. Pateicoties LU vadības labvēlīgajai attieksmei, TLMS „Vāpe” materiālā bāze jau ilgstoši nodrošina arī PPMF topošajiem skolotājiem iespēju dažāda dizaina elementu izstrādei kursā „Lietišķā keramika”.

To, ka darbošanās ar mālu sekmē atslodzi no 21. gs. saspringtā ritma un atklāj latviešu mālmākslas vēsturisko gājumu, novērtējuši arī ERASMUS+ apmaiņas studenti. Pēdējo gadu laikā kursā „Lietišķā keramika” kopā ar Mājturības un tehnoloģiju studentiem rosīgi plecu pie pleca darbojušies studenti no Polijas, Slovākijas, Ukrainas, Vācijas, Austrijas, Itālijas, Grieķijas, Ķīnas, Japānas, Taivānas un pat Austrālijas. Latvijas kultūras faktors patiesi ir novērtēts, ja sarakstē ar bijušajiem erasmus studentiem uz Latviju lido apgalvojumi: „Es krāju naudu, lai apciemotu Rīgu dziesmusvētkos!” Tātad ar mūsu mākslas pasaules emocionālo uztveri, liekot lietā roku darbu un radošo izdomu, esam interesanti ne vien Eiropā, bet arī pasaulē.

No faktiem atpakaļ pie docētāja un studentu pedagoģiskās „sazobes”. Nenoliedzami – docētājam ir jāprot aizraut. Un nerakstīts likums – docētājam vienmēr jābūt soli priekšā savam studentam. Kā to panākt? Recepšu nav. Motivēt, atklāt vispārcilvēcisko, neaizmirst humora suģestējošo spēku. Tas nebūt nav viegli! Īpaši mūsu raupajā steigas gadsimtā, kad atkal uz goda pjedestāla tiek stutēts „zelta telš”. Darba pieredze ļauj man neklūdīgi apgalvot – varu pateikties liktenim, ka mākslas pasaulē esmu veidojusies par jūtīgu pedagoģi un radošu, aizrautīgu mākslinieci, kura uztver skatītāju impulsus. Mans ilgaddējais darbs ar jauniešiem, kurā kā divjūgā apvienojusies māksliniece un pedagoģe, devis bagātīgas pozitīvās atklāsmes. Grūti aprakstīt to gandarījumu, kā jūties pēc lekcijas vai semināra, kad gaisā vējo pozitīva radoša gaisotne, prieks par labi izdevušos darbu. To nevar izmērīt, to sajūt gan docētājs, gan students kā īpašu virnojumu auditorijā. Un daudzo diplomdarbu vadišana, kad sākumā ejam taustoties kā tumsā, bet rezultātā jau skaidri saredzot „gaismu tuneļa galā”. Tad seko izlaidums. Mana studente saņem rektora atzinību un kopā ar ziediem iespiež rokās vēstulīti: „Paldies par to, ka iemācījāt iet caur dubļiem ar smiekliem, ka iemācījāt paraudzīties uz dzīvi vienkāršāk un skaistāk!” Satiekoties pēc gadiem, dzirdu vārdus: „Prieks bija sastrādāties ar fantastisku, harizmātisku un izcilu personību!” Tad allaž pasmaidu – tie ir mani trīszaigžņu ordeņi,

kurus esmu saņēmusi ik gadu vairākas reizes. Un tad jāšķetina atmiņas: cik izstāžu apmeklēts kopā ar studentiem, cik bijis rosinošu ieteikumu izlasīt to vai citu grāmatu, apmeklēt izrādi, koncertu, tradicionālās mākslas skati vai gadskārtu svinēšanu. Pagājušajā gadā kopā ar topošajiem skolotājiem izmēģinājām izveidot individuālās „kultūras notikumu pases”, kuras derētu piedāvāt arī skolēniem. Lūk, vēlreiz atgriežamies pie sākotnējā – mākslas vieta izglītībā (pirmsskolā, skolā, augstskolā). Kopsoli ar tēlotāju, dekoratīvi lietišķo mākslu, mūziku, teātri, literatūru, tautas tradīcijām un tradicionālajiem svētkiem mācāmies iejūtību, cieņu, māku pozitīvo emociju gaisotnē strādāt ar atdevi, uzzināt, pētīt un atskārst – kādam būt nākotnes cilvēkam? Kādam būt skolotājam, kurā skolēni ieklausītos, kam ticētu un aizrautīgi sekotu? Mums visiem kopā dienu dienā jāmacās – arī lekcijās un semināros. Bet pētniecības darbos jāmeklē kas tāds, ar ko bagātināt sevi, lai pieredzē dalītos ar kolēģiem. Arī es mācos. Dažkārt studenti man jautā, vai esmu studējusi psiholoģiju. Nē, bet saku, ka man ir ļoti labas „psiholoģijas grāmatas”. „Kādas tās ir?” – interesējas studenti. Tad atbildu: „Manas labākās psiholoģijas grāmatas esat jūs! Tikai jāprot tās atvērt, izprast, iepazīt.” Tas, nenoliedzami, ir bezgala nozīmīgs pētniecības darbs. Cilvēkpētniecība. Otrs mans pētnieciski izglītojošais „kurss” ir mans radošais darbs. Kā māksliniecei man jābūt dvēseliskā „sazobē” ar savu skatītāju. Jābūt skaidrībai, kāds ir manu mākslas darbu vēstījums. Kā uzrunāt līdzcilvēkus šeit un tagad? Tāpat kā plānoju ikdienā savas „režijas” darbam ar studentiem lekcijās un semināros, veidoju „režijas” arī savām personalizētādēm vai studijas „Vāpe” izstādēm. To darbība mobilizē, neļauj „instrumentiem ierūsēt”.

Bet personalizētāžu starplaikā par tradīciju jau kļuvusi mana līdzdalība starptautiskajos porcelāna apgleznošanas simpozijos „Together” Latvijas Mākslinieku savienības Starptautiskajā mākslas un izglītības centrā Zvārtavas pilī (2011, 2013) un Baltijas valstu mūsdienu modernās keramikas izstādēs „Pavasaris”, kas ik gadu pulcē māksliniekus Kauņā (Lietuva) kopējai keramikas parādei. Kopā ar dažādu paaudžu keramiķiem šajā forumā līdzdarbojos jau 7. gadu (no 2011. g.). Nedaudz par šo starptautiski nozīmīgo Baltijas valstu sadarbību. Kopš 2007. gada to Lietuvā organizē IAC (*International Academy of Ceramics*) biedrs, pasaulē pazīstamais porcelāna mākslas latviešu dižmeistars Juris Bergins. Viņa un dzīvesbiedres Živiles retā entuziasma iedvesmoti, katru gadu Kauņā savu keramiku kuplā pulkā demonstrē mākslinieki no Baltijas valstīm. Igaunu rokkrakstos dominē skandināviskais minimālisms, lietuviešu meistari turpina divvirzienu (Viļņas un Kauņas skola) tālāko attīstību mūsdienās, latvieši kā vēsturiski aktivākie (lai atceramies 20. gs. „Baltars”, Jūrmalā, Dzintaros, vissavienības radošās grupas, Ķīpsalas keramiķu grupu) turpina savu jaunradi, stabili sakņojoties gadsimtiem ilgajā keramikajā mantojumā. Mana debija 5. starptautiskajā Baltijas valstu mūsdienu keramikas izstādē (2011. g.) sākās ar brīvstāvošu

skulpturālu veidojumu „Metamorfozes” (1., 2. att.). Mākslas darbam aplūkojamās divas atšķirīgas „sejas”.

1.,2. att. **Metamorfozes**

Šķiet, ka keramikā neko jaunu nav iespējams atklāt. Tomēr man izdevās rast ko nebijušu, apvienot divas kontrastējošas tehnikas. Sākotnēji strādāju ar šamotu, piemērojot keramiskās apstrādes tehnikas un divus apdedzinājumus. Gaudainā šamota virsmā iestrādāju īpašu „saliņu”, kuru pēc glazēšanas apgleznoju porcelāna virsglazūras apgleznošanas tehnikā. Sekoja vairāki apdedzinājumi, un darba centrā izaigojās filigrāna gleznojuma nianšes. Lepojos, ka Baltijas valstu amata brāļu vidū (tai skaitā Latvijā) šajā tehnikā man konkurentu nav.

2012. gada starptautiskajai izstādei piedāvāju darbu ar kinētisku objektu centrālajā sadaļā – „Saistīts, bet brīvs”, veltītu izcilajai latviešu dejotājai, indiešu deju interpretei Vijai Vētrai.

3. att. **Saistīts, bet brīvs**

Būt brīvai visu mūžu savā mākslā, bet tai pašā laikā saistītai ar plastisko dejas mākslu jau vairāk nekā 70 gadu – tas ir apbrīnas vērts faktors pasaules kultūrā. Apgleznokumā izmantoju motīvus, kurus Vija Vētra iecienījusi, veidojot izstādēm savus papīrmākslas „gariņus”.

Kā piedzimst ideja? Tas ir dīvaini. Tā nāk kā gaisma no kaut kurienes ilgus gadus, un pēkšņi tu jūties apdāvināts. Daudzām kompozīcijām pamatā ir intuīcija. Meklējot „atslēgu” izstādei, svarīgas kļūst nejaušības, nianses, intonācijas, sikumi. Ja visam „piemaisa” nedaudz avantūrisma, prieka un garīguma apjaušanas – var atklāt ko īpašu. Atšķirībā no jaunības romantikas šodien iedvesmu spēj dot arī reālās pasaules pretmeti. Brīdī, kad jūties tiesīgs uzrunāt apkārtējos, noslēpums tevī ir transformējies. Un tu skaidri apzinies, ka Visums ir izvēlējies tieši tevi par starpnieku sarunai ar līdzcilvēkiem. Tā pēc Grieķijas apciemojuma, kur pirmo reizi iepazīnu

4. att. Kiklādu eņģelis

5. att. Civilizācija – karnevalizācija

kiklādu kultūru, pieteicās „Kiklādu eņģelis” (4. att.), kas starptautiskajā izstādē piedalījās 2013. gadā, bet izstādi „Pavasaris 2014” kuplināja „Civilizācija – karnevalizācija” (5. att.). Tāds kā smaids, bet varbūt pat smīns par mūsdienu civilizācijas iezīmēm, kas bieži vien asociējas ar 21. gs. savdabīgo „sadzīves karnevālu”.

Regulāru līdzdalību starptautiskajās izstādēs uztveru kā nopietna zinātniskās izpētes darba pieteikumu: jaunu tehnisko iespēju meklējumi, interesantu un neordināru tēmu risināšana keramikā un porcelāna glezniecībā, kontakti un domu apmaiņa starptautiskajā arēnā ar ārzemju kolēģiem, komunikācija un savstarpēja bagātināšanās. Katra nākamā izstāde noslēgusies ar profesionāli sagatavotu katalogu cietos vākos, kurus regulāri esmu dāvinājusi mūsu fakultātes bibliotēkai. Tādējādi arī studentiem dota iespēja vērtēt manu radošo darbu uz Baltijas valstu kuplā mākslinieku kopfona. Tie ir nozīmīgi priekšnosacījumi jauniem radošiem meklējumiem un atradumiem. Būt aktīvam, radošam māksliniekam, ar savu piemēru akcentēt arī mākslas nozīmi izglītībā – arī tā ir „caurlaide” uz studentu sirdi un prātu. 2015. un 2016. gadā izstādēm piedāvāju brīvstāvošo, abpusēji apgleznoto „Nepārtraukto pagātņi” (6. att.) un dekoratīvo plaketi „Rubato” (7. att.).

6. att. Nepārtrauktā pagātne

7. att. Rubato

Piesakot darbu izstādei „Pavasaris 2017”, nolēmu atgriezties pie sava kādreizējā favorīta – baltā porcelāna šķīvja. Veidoju porcelāna gleznojumu pēc Alfrēda Kalniņa kantātes „Pastardiena” motīviem, izmantojot tādu pašu nosaukumu (8. att.). Mūzikai manā dzīvē bijusi un ir īpaša nozīme.

8. att. **Pastardiena**

Tā ir mākslu māksla, savdabīgs impulss, kas palīdz veidot domāšanas kvalitāti. Ne velti savus studentus, topošos skolotājus ik gadu aicinu semestra laikā pēc savas izvēles apmeklēt arī koncertus, lai pēc tam pārrunātu iespaidus. Muzikālie pārdzīvojumi ne reizi vien pārtapuši manos gleznojumos uz spožās porcelāna virsmas. Tā 2016. gada nogalē, kad Latvijas Mākslas akadēmija (LMA) sadarbībā ar Borisa un Ināras Teterevu fondu nominēja mani Mākslas akadēmijas balvai – 2016 par nozīmīgu ieguldījumu Latvijas kultūras veidošanā un stiprināšanā, bagātinot un reprezentējot LMA gan vietējā, gan starptautiskā mērogā, bija jāpiedāvā izstādei kāds no darbiem. Izvēlējos triptihu „Spogulis spogulī”, kas veltīts Arvo Pērta tāda paša nosaukuma skaņdarbam (9.–11. att.). Savulaik, veidojot personālizstādi, kas bija veltīta Arvo Pērta mūzikai, rakstīju: „Sastapšanās mūzikā ar Arvo Pērtu – tie ir suģestējoši mirkļu pieskārieni tikai viņam vien piederošā pasaulē. Dieva, cilvēka, zemes un kosmosa harmonija pārļāicīgu izjūtu kolāžās. Kad skaņu pasaule mani uzrunā sirds valodā, es uztveru laika ritu ar trešo aci un septīto prātu. Kas ir šī UNIO MYSTICA? Kas ir šī mistiskā vienība

starp izmisumu un mierinājumu,
starp nožēlu un svētlaimi,
starp vājumu un pārliecību?

Es uzticos savai rokai, un emociju līdzībās sakņojas pretstati – raupjais un spoguļgludais, linija un laukums. Mūzikā iekodētais pārtop tonāli noslēpumainās priekšnojautās. Es uzticos savai rokai, jo nekas nebeidzas, kas reiz sācies starp sapni un īstenību.”

Lai varētu gūt plašāku redzējumu par maniem radošajiem meklējumiem saskarsmē ar mūziku, Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātes bibliotēkai uzdāvināju savu mākslas darbu albumu „Tuvošanās”, kas atvēršanas svētkus vienkop ar personālizstādi „Galma mākslinieks un citi” piedzīvoja 2014. gadā Rīgas Jūgendstila muzejā.

9.–11. att. Triptihs *Spogulis spogulī*

Ieklausoties mūsdienu aktīvajās diskusijās par jaunajiem virzieniem izglītībā, reformu iecerēm, kompetenču izglītības iezīmēm, tā vien šķiet, ka mākslas vietu izglītībā joprojām neesam pilnībā novērtējuši. Un, kamēr vēl nav par vēlu, par šo tēmu nepieciešamas aktīvas diskusijas ne tikai ar esošajiem, bet arī ar topošajiem skolotājiem. Šķiet, pēc viņu viedokļa nav vēl taujāts.

Noslēgumā vēlreiz vēlos „dot vārdu” Nučo Ordinem, kura unikālajam pētījumam „Nelieterīgā lietderīgums” būtu jāklūst par rokasgrāmatu ceļā uz kompetenču izglītības virsotnēm: „... nelieterīgo zinību lietderīgums atklājas kā radikāls pretstats dominējošam lietderīgumam, kurš caurcaurēm ekonomisku interešu vārdā pamazām nogalina pagātnes piemiņu,

humanitārās disciplīnas, klasiskās valodas, izglītību, brīvu pētniecību, fantāziju, mākslu, kritisko domu un kultūras apvārsni, kam vajadzētu iedvesmot ikvienu cilvēku darbības jomu. Utilitārisma pasaulē āmurs ir vairāk vērts par simfoniju, nazis vērtīgāks par dzejoli, uzgriežņatslēga – par gleznu: jo ir viegli saprast, cik praktisks un noderīgs ir darbarīks, taču arvien grūtāk ir apjēgt, kāds labums var būt no mūzikas, literatūras vai mākslas.” (Ordine 2017: 11)

SUMMARY

The rhythm of the 21st century substantiates the necessity to reassess the importance of culture and art in the development of spirituality, humanity and statehood. It is apparent that understanding of the artistic processes is the basis for the development of one's taste and for the reasoned opinion on the work.

The long-term research on the place of art within education (both managing the applied arts studio of the University of Latvia „Vāpe” since 1975, delivering the optional study course „The Place of Art in Education and Ceramics as the Acquisition Method” in the years 1997–2000 and cooperation with pre-service teachers and ERASMUS+ exchange students) has contributed to the following findings:

- the professionalization of students should go hand-in-hand with the development of internal values, emotions and emotional world,
- the quality of thinking and education cannot be improved by „successfully” masquerading behind technology,
- the educator should always be a step ahead of the student,
- in the future, technical skills should be subordinated to holistic cultural education.

LITERATŪRA

Melnbārde 2012	Melnbārde, H. I. (2012) <i>Veidosim! Septiņi soļi no māla līdz keramikai</i> . Rīga: Mansards.
Melnbārde 2014	Melnbārde, H. I. (2014) <i>Tuvošanās</i> . Rīga: Mansards.
Ness, Heukelands 2001	Ness, Ā., Heukelands, P. I. (2001) <i>Dzīves filozofija</i> . Rīga: Norden AB.
Ordine 2017	Ordine, N. (2017) <i>Nelietderīgā lietderīgums</i> . Rīga: Jāņa Rozes apgāds.
Pāvests Francisks 2016	Pāvests Francisks. (2016) <i>Enciklika „Laudato si”</i> . Rīga: Vox Ecclesiae.